

Eesti Pank
Bank of Estonia

EURO KASUTUSELEVÕTU ARUANNE

September 2010

SISUKORD

KOKKUVÕTE	4
1. KUIDAS HINNATAKSE RIIKIDE VALMISOLEKUT EURO KASUTUSELEVÕTUKS	5
2. EESTI VALMISOLEK EUROLE ÜLEMINEKUKS	6
2.1. Hinnastabiilsus	6
2.2. Pikaajaline intressimäär.....	7
2.3. Stabiilne vahetuskurss.....	8
2.4. Riigi rahandus	8
2.5. Euro kasutuselevõtu õiguslikud nõuded.....	9
3. EURO KASUTUSELEVÕTU ETTEVALMISTUSED EESTIS	10
3.1. Riigisisene töökorraldus	10
3.2. Eesti Panga ettevalmistused	10
3.3. Kuidas toimub Eestis eurole üleminek?.....	11
LISA 1. EESTI MAJANDUSPOLIITILISED EESMÄRGID EUROALA LIIKMENA.	
Rahandusministri ja Eesti Panga presidendi kiri Euroopa Komisjonile, eurorühmale ja ECOFINile	13
LISA 2. EESTI PANGA TULEVANE ROLL EUROALA LIIKMENA	17

KOKKUVÕTE

Eesti Pank avaldab alates 2007. aastast regulaarset „Euro kasutuselevõtu aruannet”. Selle eesmärk on jagada Eesti Panga käsutuses olevat teavet Eesti valmisolekust üle minna Euroopa Liidu ühisrahhale eurole.

Euroopa Liiduga ühinedes võttis Eesti endale kohustuse minna üle eurole. Tänu Eesti rahasüsteemile, kus Eesti krooni vahetuskurs on juba rohkem kui 18 aastat kindlalt seotud euroga, võib üleminekut eurole käsitada loomuliku arenguna Eesti üha tihedamal lõimumisel Euroopa majandusruumiga. Euro aitab kaasa jätkuvale majandusintegreatsioonile, suurendab Eesti usaldusväärset investori silmis ja võimaldab Eestil senisest enam kaasa rääkida Euroopa Liidu majanduspoliitika kujundamisel.

Euro kasutuselevõtt eeldab Euroopa Liidu lepingust tulenevate majanduslike ja õiguslike tingimuste ehk nn Maastrichti kriteeriumide täitmist. Kriteeriumide eesmärk on kindlustada, et eurole üle mineva riigi majandus on valmis rahaliidus tegutsemiseks ning tagada seeläbi Euroopa rahaliidu sujuv toimimine ja stabiilse hinnataseme säilitamine. Kriteeriumid nõuavad riigilt hinnastabiilsust ja madalat intressimäära, püsivat vahetuskursi ning riigi rahanduse stabiilsust. Samuti peab õigusraamistik olema sobilik ühtse rahapoliitika kujundamiseks ja elluviimiseks.

12. mail 2010 avaldatud lähenemisaruannetes hindasid nii Euroopa Komisjon kui ka Euroopa keskpang Maastrichti kriteeriumide täitmist Eestis. Oma ühises kirjas eurorühma presidendile J.-C. Junckerile, Hispaania kui Euroopa Liidu eesistujariigi esindajale E. Méndezile ja Euroopa Komisjoni majandusküsimuste volinikule O. Rehnile 3. juunil 2010. aastal kinnitasid Eesti rahandusminister Jürgen Ligi ja Eesti Panga president Andres Lipstok, et Eesti ametivõimud mõistavad vajadust jätkata euroala liikmena stabiilset ja tugevat majanduspoliitikat (vt lisa 1). 13. juulil andsid Euroopa Liidu rahandusministrid Brüsselis lõpliku

heakskiidu Eesti liitumisele euroalaga 2011. aasta 1. jaanuaril. Sama kuupäev oli seatud eesmärgiks ka Eesti eurole ülemineku plaanis. Euroala riikide rahandusministrite ja Eesti rahandusministri ühehäälsel otsusel kinnitati vahetuskursiks 1 euro = 15,6466 krooni.

Eesti riigi eurole ülemineku ettevalmistuste aluseks on Vabariigi Valitsuse kinnitatud Eesti eurole ülemineku plaan, mida viimati uuendati käesoleva aasta aprillis. 22. aprillil 2010 võttis riigikogu vastu Euro kasutusele võtmise seaduse. Kuigi euro tulekut ettevalmistavate riigisestse töörühmade töö taastensiivistus juba 2009. aasta teises pooles, siis Euroopa Liidu rahandusministrite 13. juuli otsus andis praktilistele ettevalmistustele veelgi konkreetsema käigu. Alates käesoleva aasta juulist kuni 30. juunini 2011 peavad tarbijale pakutavate kaupade ja teenuste hinnad olema esitatud lisaks kroonidele ka eurodes. Eesti Pank on alustanud sularahakäitlejate koolitustega ning 20. juulil alustati Eesti euromüntide verimist. Suurem osa avalikkusele suunatud teavituskampaaniast on planeeritud 2010. aasta teise poole.

1. KUIDAS HINNATAKSE RIIKIDE VALMISOLEKUT EURO KASUTUSELEVÖTUKS

Euroopa Liidu ühisraha euro kasutuselevõtt on Euroopa Liidu kõikide liikmesriikide kohustus.¹ Ühisraha euro ja Euroopa Liidu ühtse rahapoliitika kasutuselevõtt eeldab teatud majanduslike ja õiguslike eeltingimuste täitmist. Kõnealused eeltingimused, tuntud kui Maastrichti kriteeriumid, on kirjas Euroopa Liidu lepingu artiklis 121 ja lepingule lisatud protokollis nr 21. Maastrichti kriteeriumide eesmärk on kindlustada Euroopa rahaliidu sujuv toimimine ja stabiilne hinnatase ühtse rahapoliitika abil. Kriteeriumid nõuavad hinnastabiilsust ja madalat intressimäära, püsivat vahetuskurssi ning riigi rahanduse stabiilsust. Samuti on tähtis sobiv õiguslik raamistik ühtse rahapoliitika kujundamiseks ja elluviimiseks.

Euroalaväliste Euroopa Liidu liikmesriikide puhul hindavad Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank iga kahe aasta järel Maastrichti kriteeriumide täitmist, koostades regulaarseid lähenemisaruan-deid.² Lähenemisarannete põhjal ja eurorühma kuuluvate liikmesriikide kvalifitseeritud häälteenamusega antud soovitusel³ teeb Euroopa Komisjon Euroopa Liidu Nõukogule (majandus- ja rahandusministrite koosseisus ehk ECOFIN) ja Euroopa Ülemkogule ettepaneku selle kohta, millised liikmesriigid on valmis ühinema euroalaga.

Euroopa Keskpank ja Euroopa Komisjon avaldasid 2010. aasta 12. mail korralised lähenemisaruan-ded. Lisaks Eestile hinnati veel kaheksa riigi eurovalmidust. Need riigid olid Bulgaaria, Läti, Leedu, Poola, Rootsi, Rumeenia, Tšehhi ja Ungari. Vaatlusalusel perioodil täitis vaid Eesti kõik Maastrichti kriteeriumid ja Euroopa Liidu Nõukogu otsuse⁴ kohaselt saab Eesti võtta euro kasutusele 2011. aasta alguses. Pärast Eesti liitumist euroalaga kuulub sinna 17 Euroopa Liidu riiki.

¹ Erandid on Taani ja Suurbritannia, kellel rahaliidu moodustamise põhimõtete kokkuleppimise ajal (1990. aastate alguses) lubati valida, kas ja millal nendes riikides eurole üle minnakse. Hilisematele liitujatele (sh Soomele ja Rootsile) seda valikuvõimalust ei antud.

² Lähenemisaruan-ded on Internetis kättesaadavad järgmistelt lehekülgedelt:

Euroopa Komisjon: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/ee3_en.htm

Euroopa Keskpank: <http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/EKP/convergence/> (eesti keeles)

³ Seoses Lissaboni lepingu jõustumisega 1. detsembril 2009 muutusid tunduvalt olulisemaks Euroopa Parlamendi ja eurot kasutavate liikmesriikide ehk nn eurorühma (Eurogroup) rollid. Eurorühma liikmete soovitus on nüüd osa euroala laienemise ettepaneku tegemisest. Lissaboni lepingu järgi on eurorühma liikmetel euroala laienemise otsuse vastuvõtmiseks aega kuni kuus kuud alates Euroopa Komisjoni ettepaneku saamisest.

⁴ Nõukogu otsus, 13. juuli 2010, vastavalt aluslepingu artikli 140 lõikele 2 euro kasutuselevõtu kohta Eestis 1. jaanuaril 2011: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:196:0024:0026:ET:PDF>

2. EESTI VALMISOLEK EUROLE ÜLEMINEKUKS

Eesti üleminekut eurole tuleb vaadelda kui Eestile loomulikku arengut. Euroopa Liiduga ühinemine tähendas vajalike eelduste täitmisel ka euroalaga liitumist. Eesti majandus on Euroopa ühisturuga üha tihedamalt seotud ning Eesti majanduspoliitika põhialused on euroala omadega väga sarnased. Krooni fikseeritud kurss euro suhtes on Eesti majanduspoliitika ja finantsstabiilsuse alus ning on edukalt püsinud juba rohkem kui 18 aastat. See tähendab, et Eesti majandus ja ettevõtjad on tegutsenud keskkonnas, mis on põhimõtteliselt sarnane ühisraha piirkonnaga. Ühisraha kasutuselevõtmine aitab senisest veelgi enam tihendada sidemeid Eesti ja teiste Euroopa Liidu riikide vahel ning suurendada Eesti majanduse usaldusväärsust investorite silmis.

Valitsus ja Eesti Pank seadsid eesmärgi võtta euro kasutusele esimesel võimalusel, kui Eesti suudab täita kõik selleks vajalikud tingimused. 2009. aasta suvel kinnitas valitsus Eesti eurole ülemineku plaani, kus seati eesmärgiks olla valmis liituma euroalaga 1. jaanuaril 2011. 13. juulil 2010 kinnitasid Euroopa Liidu Nõukogu liikmed, et Eesti on euro kasutuselevõtuks valmis.

Järgnevalt tutvustame lühidalt Euroopa Komisjoni ja Euroopa Keskpanga poolt 2010. aasta lähenemisaruannetes antud hinnanguid Eesti vastavusele Maastrichti kriteeriumidele. Edaspidi lähenemisaruandeid Eesti kohta enam ei koostata.

2.1. Hinnastabiilsus

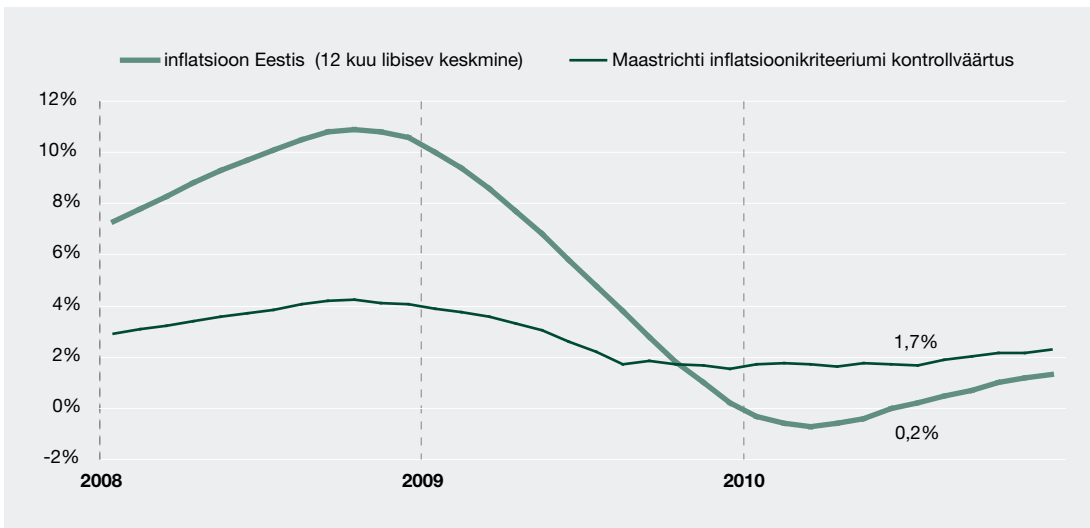
Euroopa Liidu asutamislepingu kohaselt ei tohi riigi inflatsioonimäär ületada hinnastabiilsuse mõttes kolme kõige paremaid tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist inflatsiooni rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra.

Hinnastabiilsuse kriteeriumi arvutamise alus on hindamisele eelneva 12 kuu keskmine inflatsioon.⁵ Sealjuures ei kasutata hinnatava riigi tarbijahinnaindeksit, vaid Euroopa Liidus võrreldavat ühtlustatud tarbijahinnaindeksit (ÜTHI). Muu hulgas analüüsitakse, kas lähemate aastate jooksul võib olla tegureid, mis kiirendavad inflatsiooni kõrgemaks kui kriteeriumi väärtus.

Suhteliselt kõrge inflatsioonitase, mis oli põhjustatud kiirest sisemisest majanduskasvust ja välismaisest hinnatõusurvest, ei ole võimaldanud Eestil eelnevatel aastatel Maastrichti hinnastabiilsuse kriteeriumi täita. 2009. aasta jooksul taandus hinnasurve oluliselt ning Eesti täitis Maastrichti inflatsioonikriteeriumi 2009. aasta novembris. 12. mail avaldatud lähenemisaruannete järgi oli hinnastabiilsuse kriteerium hindamisperiodil täidetud – periodil 2009. aasta aprillist 2010. aasta märtsini oli Eesti 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär $-0,7\%$, st madalam kui hinnastabiilsuse kriteeriumi $1,0\%$ kontrollväärtus.

Hinna- ja palgaareng peab olema tootlikkuse kasvuga kooskõlas ka tulevikus, et tagada stabiilne majanduskeskkond. 5. mail 2010 avaldatud kevadprognoosis ei näe Euroopa Komisjon Eesti puhul inflatsiooni liigse kiirenemise ohtu aastatel 2009–2011 ning peab Eesti inflatsiooninäitajaid jätkusuutlikeks (vt joonis 1). Siiski märgib komisjon, et Eesti peab olema jätkuvalt valvas ja hoidma inflatsioonitaseme madalal, säilitades ambitsioonika eelarvepoliitika ja hoides sisenõudluse majanduse põhinäitajatega kooskõlas. Euroopa Keskpank leiab oma lähenemisaruandes, et pikemas perspektiivis valmistab Eesti inflatsioonitaseme jätkusuutlikkus muret.

⁵ Varasema praktika järgi võeti kriteeriumi arvutamisel arvesse vaid selliste riikide inflatsioonimäär, kus hinnakasv on positiivne. Samas lühiajaliselt negatiivne hinnakasv ei ole hinnastabiilsuse eesmärgiga vastuolus, mistõttu 2010. aastal muudeti hinnastabiilsuse kriteeriumi arvutamismetoodikat ning kriteeriumi arvutamisel võeti arvesse ka negatiivse hinnakasvuga riikide näitajad. Varasema praktika järgi määratleti negatiivse inflatsioonimääraga riigid kui „erandid“ (ingl k *outliers*). 2010. aasta alguses oli aga suuremal osal Euroopa Liidu riikidest negatiivne hinnakasv, mistõttu erandina määratleti vaid Iirimaa, kelle inflatsioonimäär oli sügavalt negatiivne ning sõltus erakorralisest sisemisest teguritest.

Joonis 1. Inflatsioonikriteeriumi täitmine

Allikas: Euroopa Komisjoni prognoos (mai 2010)

Maailmamajanduse areng viimase kahe aasta jooksul on toonud kaasa tavapärasemast heitlikumad majandusnäitajad, sealhulgas inflatsiooninäitajad. Inflatsiooni on tänava põhjustanud peamiselt imporditava energia ja toiduainete kallinemine. Sisemaistest teguritest tulenev hinnatõusurve on siiski nõrga sisenõudluse ja kasutuseta seisvate tootmissisendite suure hulga tõttu jätkuvalt vaoshoitud. Aktsiisimaksud on Euroopa Liidu miinimumtasemetega ühtlustatud ning 2009. aastal riigieelarve tasakaalustamiseks ette võetud aktsiisija käibemaksutõusud on nüüdseks hindadesse sisse arvatud. Olulist mõju avaldab inflatsioonile ka konvergens ehk lähenemine – hinna ja tulutasemete ühtlustumine ELi keskmisega. Konvergens toimub siiski aeglustuvast tempos, sest Eesti hinnatase ulatub juba 70–80%ni ELi keskmisest. Erinevatel hinnangutel ulatub konvergensitegur Eesti inflatsioonis 1–2 protsendipunkti aastas.

2.2. Pikaajaline intressimäär

Riigi pikaajaline intressimäär ei tohi ületada kolme parema hinnastabiilsusega liikmesriigi keskmist intressimäära rohkem kui 2%.

Pikaajalise intressimäära kriteeriumi kohaselt ei tohi euroalaga liituda sooviva riigi valuutas nomineeritud pikaajalise (10 a) riikliku võlakirja keskmine intressimäär hindamisele eelneva aasta jooksul ületada kolme madalaima inflatsioonitasemega liikmesriigi keskmist pikaajalist intressimäära, millele on lisatud 2%. Eestil puuduvad valitsuse pikaajalised kroonivääringus võlakirjad, seega puudub ka otseselt võrreldav intressinäitaja.

Euroopa Komisjoni 2010. aasta lähenemisaruande kohaselt pikaajaliste intressimäärade kriteeriumi Eesti suhtes vahetult ei kohaldata, kuna pikaajaliste riigivõlakirjade või muude asjakohaste väärtpaperite alusel ei ole pikaajalistes intressimäärades kajastuvat lähenemise jätkusuutlikkust võimalik hinnata. Sobilike võlakirjade puudumine peegeldab väga väikest valitsussektori koguvõlga. Finantsturu osaliste riskitaju Eesti suhtes küll suurenes majanduskriisi kõrghetkel, kuid komisjon leiab, et areng hindamisperiodil ning üldine hinnang püsiva lähenemise, sealhulgas Eesti jätkuvalt range eelarvepoliitika kohta, toetavad seisukohta, et Eesti täidab pikaajalise intressimäära kriteeriumit. Euroopa Keskpang mainib oma lähenemisaruandes samuti majanduskriisi ajal kõrge-

nenud riskihinnanguid. Alates 2009. aasta lõpust aitasid turusurvet leevendada riskikartlikkuse vähenemine rahvusvahelistel turgudel, riigirahanduse areng ja turuosaliste ootused seoses Eesti väljavaadetega võtta kasutusele euro.

2.3. Stabiilne vahetuskurs

Riik peab vähemalt kaks aastat osalema vahetuskursimehhanismis ERM2 ja hoidma oma valuuta vahetuskursi euroga stabiilsena (eelkõige seda omal algatusel devalveerimata).

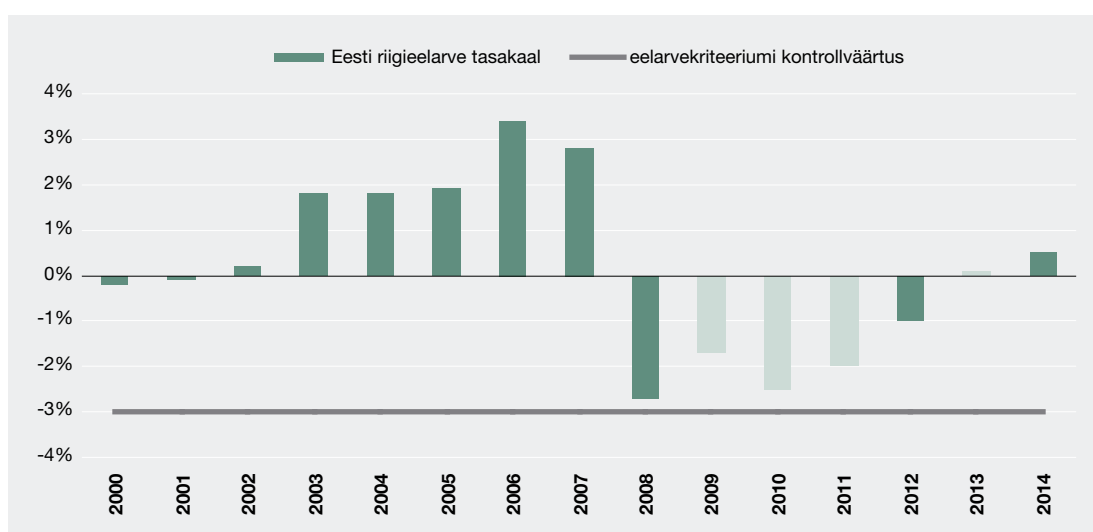
Eesti on vahetuskursimehhanismi ERM2 liige alates 28. juunist 2004. Eesti ühines ERM2ga valuutakomitee raames ning Eesti ühepoolse kohustusega hoida kurss muutumatuna. Standardne kursi kõikumisvahemik ERM2s on +/- 15%. Eesti on ERM2s täitnud (ühepoolset) lubadust säilitada krooni kurss euroga nullprotsendilise kõikumisvahemikuga.

2.4. Riigi rahandus

Valitsusektori eelarve puudujääk peab olema väiksem kui 3% SKPst. Valitsusektori võlg peab

olema väiksem kui 60% SKPst või lähenema nõutud tasemele rahuldava kiirusega.

Eesti on riigirahanduse kriteeriumit edukalt täitnud ja seda mitte ainult kõnealusel hindamisperioodil. Suhteliselt konservatiivse eelarvepoliitika tõttu on Eesti valitsusektori eelarve olnud kiire majanduskasvu aastatel tasakaalus või ülejäägiga (vt joonis 2). Valitsusektori võlg suhtena SKPsse on Euroopa Liidu riikide hulgas väikseim. Üleilmse finantskriisi taustal muutunud majandustingimustes pöördus Eesti riigieelarve 2007. aastal saavutatud 2,7% ülejäägist SKP suhtes 2008. aastal 2,7%ni ulatuvasse puudujääki. Vaatamata ligi 15% majanduslangusele oli 2009. aasta eelarvepuudujääk tänu ulatuslikele tasakaalustamise meetmetele oodatust oluliselt parem, vaid 1,7% SKPst. Euroopa Komisjoni kevadprognoosi kohaselt tuleb eelarvepuudujääk 2010.-2011. aastal 2,4% SKPst. Eesti Pank prognoosib 2010. aasta riigieelarve puudujäägiks 2,2% SKPst ning toetab valitsuse võetud eesmärki saavutada riigieelarve nominaalne ülejääk hiljemalt aastaks 2013.

Joonis 2. Eesti riigieelarve tasakaal ja eelarvekriteeriumi kontrollväärtus (% SKPst)

Allikas: Riigi eelarvestrateegia 2011–2014 (mai 2010)

2.5. Euro kasutuselevõtu õiguslikud nõuded

Hinnatakse liikmesriigi seaduste, sh keskpanga seaduse vastavust Euroopa Liidu toimimise lepingu ja Euroopa Keskpankade Süsteemi põhikirjale.

2006. aastal täpsustati Eesti Panga seadust nii, et see oleks kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) põhikirjaga. 2010. aasta lähenemisaruanete koostamise perioodil leidis Euroopa Komisjon, et Eesti Panga seadust võiks veel täpsustada ning sellest tulenevalt muuta ka Eesti Panga põhikirja. Riigikogu võttis 22. aprillil 2010 vastu euro kasutusele võtmise seaduse, millega tunnistatakse euro kasutuselevõtmise hetkest kehtetuks raha-seadus ning seadus Eesti krooni tagamise kohta ja muudetakse Eesti Panga seadust. 12. mail 2010 avaldatud lähenemisaruannetes leidsid Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank, et Eesti õigusaktid on Euroopa Liidu toimimise lepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas.

3. EURO KASUTUSELEVÕTU ETTEVALMISTUSED EESTIS

Euroopa Liidu ja vahetuskursimehhanismiga ERM2 ühinemisel seadsid Eesti ametkonnad eesmärgi olla eurole ülemineku tehnilistes küsimustes valmis 2006. aasta keskpaigaks, et võtta euro kasutusele 1. jaanuaril 2007. Euroopa Komisjoni 2006. aasta sügisel ja 2008. aasta kevadel avaldatud hinnangus euroalaväliste Euroopa Liidu riikide eurole ülemineku tehnilise valmisoleku kohta oli Eesti puhul väga positiivne, kuid hinnastabiilsuse kriteeriumit ületav inflatsioonitase ei lubanud seni eurole üle minna. Kuna Eesti täitis inflatsioonikriteeriumi 2009. aasta novembris ja muud Maastrichti kriteeriumid täideti samuti, on alustatud seniste ettevalmistuste ülevaatamist, ajakohastamist ja ettevalmistuste reaalselt elluviimist.

3.1. Riigisisene töökorraldus

Eurole sujuva ülemineku tagamiseks ja selleks vajaliku tegevuse kooskõlastamiseks otsustas valitsus 9. detsembril 2004 toimunud kabineti-nõupidamisel moodustada asjatundjate komisjoni. Komisjoni juhib rahandusministeeriumi kantsler. Komisjoni kuuluvad veel Eesti Panga asepresident, justiitsministeeriumi kantsler, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kantsler, sise-ministeeriumi kantsler, riigikantselei Euroopa asjade direktor ja peaministri nõunik.

Asjatundjate komisjoni juurde on loodud kuus euro kasutuselevõtu küsimustega tegelevat töögrupp: Eesti Panga ja krediitiasutuste vaheline töögrupp, ärikeskkonna töögrupp, valitsusasutuste tehnilise valmisoleku töögrupp, tarbijakaitse töögrupp, õigusloome töögrupp ja kommunikatsiooni töögrupp. 2009. aasta jaanuaris loodi veel seitsmes töögrupp, mis keskendub Maastrichti kriteeriumide täimise seirele ja arvestusele. Asjatundjate komisjoni töögruppide kaudu on lisaks avaliku sektori ekspertidele eurole ülemineku tehnilistesse ettevalmistustesse kaasatud ka erasektor.

Asjatundjate komisjoni juhtimisel koostati Eesti eurole ülemineku plaan (nn europlaan), mis sisaldab suuniseid valitsusasutustele ja teavet laiemale üldsusele, et valmistada ette eurole ülemineku. Eurole ülemineku plaani viimase versiooni leiab rahandusministeeriumi ja Eesti Panga⁶ kodulehelt ning internetileheküljelt Euroveeb⁷.

3.2. Eesti Panga ettevalmistused

Keskpangas alustati ettevalmistusi sujuvaks eurole üleminekuks juba sügisel 2003, sest Euroopa Liiduga ühinemisel mais 2004 sai Eesti Pangast Euroopa Keskpankade Süsteemi liige. Sama tähtis oli ettevalmistus, et liituda vahetuskursimehhanismiga ERM2 juunis 2004. Selleks tehti tihedat koostööd Euroopa Komisjoni, Euroopa Keskpanga ja Euroopa Liidu riikidega.

Eesti Panga eesmärk oli olla nii organisatsiooni igapäevase toimimise kui ka euroala ühtse rahapoliitika elluviimise mõttes valmis 2006. aasta keskpaigaks. Keskpang viis lõpule sisemised ettevalmistused, mis otseselt ei sõltunud eurole ülemineku tähtajast. Suur hulk Eesti Panga praktilisi tegevusi sai siiski alata pärast Euroopa Liidu Nõukogu lõplikust otsusest Eesti liitumise kohta euroalaga, mis tehti 13. juulil 2010. Näiteks ei saanud enne alustada Eesti euromüntide vermi-mist. Ka suurem osa avalikkusele suunatud teavituskampaaniast on planeeritud 2010. aasta teise poolde.

Lisaks sularaha hankimisele ja jaotusele vastutab Eesti Pank selle eest, et euroalaga liitumise ajaks muutuksid maksesüsteemid europõhiseks. Euroala liikmeks saamine toob suuremaid muutusi kaasa ka rahapoliitika ja euroala majandusanalüüsi, reservihalduse ja välisvaluutaoperatsioonide ning statistika vallas (vt täpsemalt lisa 2 ja Eesti eurole ülemineku plaan). Avalikkuse teavitust viiakse läbi

⁶ <http://www.eestipank.info/pub/et/EL/ELiit/>

⁷ <http://euro.eesti.ee>

koos valitsusega. Eesti Pank keskendub enam sularahaga seotud teavitusele. Teavet euro turvamärkide kohta jagatakse massimeedia, brošüüride, reklaami, otsepostituse, näituste ja muude euroraha projektide kaudu. Kitsamate sihtgruppidest on Eesti Panga teavitustöös oluline rõhuasetus sularahakäitlejate koolitamisel.

3.3. Kuidas toimub Eestis eurole üleminek?

Õigusraamistik

Euroopa Liidu õigusraamistik euro kasutuselevõtu kohta koosneb kolmest Euroopa Liidu Nõukogu määrusest. Määrus nr 1103/97 sätestab lepingute järjepidevuse põhimõtte, liikmesriikide vääringute eurodesse ümberarvestamise ja ümardamise reeglid. Määrus nr 974/98 kehtestab euroalaga liitunud riikides ainsa seadusliku maksevahendina euro. See määrus käsitleb muu hulgas ülemineku- perioodi aspekte ning euro sularaha ja müntidega seonduvat. Määrus nr 2866/98 sätestab liikmesriikide vääringute ja euro vahetuskursid.

Lisaks Euroopa Liidu seadusandlusele kohandatakse Eesti seadusandlust, luues eurole üleminekuks vajalikud tingimused. Euro kasutuselevõtu võimaldamiseks on vastu võetud kolm seadust: euro kasutusele võtmise seadus⁸, äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus⁹ ning riigilõivuseadus¹⁰.

Eurole ülemineku põhimõtted

- Euro võetakse kontorahas (näiteks kommertsbankades asuvad arveldusarved, hoiused jne), majandusarvestuses ja lepingulistest suhetes kasutusele kohe toimuva üleminekuna (ingl *big bang*) nn europäeval ehk

1. jaanuaril 2011 ilma ülemineku perioodita. Krooni kontoraha konverteeritakse automaatselt, üheaegselt ning täies ulatuses eurodeks.

- Euro sularaha kasutamisele sujuva ülemineku tagamiseks kehtib alates europäevast kahenädalane paralleelkäibe periood, millal kroon ja euro on sularahas võrdväärsed maksevahendid. Kauplustes saab maksta nii kroonides kui ka eurodes, kuid vahetusraha antakse üldjuhul tagasi eurodes. Kõik sularahaautomaadid on valmis eurosid väljastama hiljemalt 48 tunni jooksul europäevast. Pärast paralleelkäibe perioodi on euro ainus seaduslik maksevahend Eestis.
- Euro sularaha käibesse laskmise lihtsustamiseks vahetavad krediitiasutused kokkuleppel Eesti Pangaga kuu aega enne ja kuus kuud pärast europäeva kroone eurodeks ametliku vahetuskursiga 1 euro = 15,6466 krooni (keskkursiga) ning ilma teenustasuta. Seejärel jätkavad nad nimetatud teenuse osutamist piiratud kontorivõrgus vähemalt kuus kuud. Pärast kroonide eurodeks vahetamise lõppu krediitiasutustes vahetab Eesti Pank kroone eurodeks tähtajatult, keskkursiga ja ilma teenustasuta.
- Euro müntide eeljaotus Eesti Pangalt krediitiasutustele algab septembris ning pangatähtede jaotus novembris. Eesmärk on jagada transpordikoormust ja tagada euroraha kiire levik üle Eesti. Krediitiasutused võivad euro pangatähti ja münte kaaseeljaotuse lepingu alusel kaaseeljaotada oma suurematele sularahaklientidele (eelkõige jaekaubandus). Eeljaotuse tingimus on, et euro pangatähti ja münte ei jaotata enne europäeva laiemale avalikkusele.

⁸ <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13310847>

⁹ <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13310795>

¹⁰ <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13310822>

- Alates 1. juulist 2010 kuni 30. juunini 2011 on jaekaupmehed kohustatud müügikohas avaldatud hinnad märkima nii kroonides kui ka eurodes, kasutades konverteerimiseks Eesti Panga ametlikku kurssi. See aitab tarbijal harjuda kaupade eurohindadega ja vähendada ümardamisest tulenevaid hinnatõusuvõimalusi. Valitsus annab erasektorile eeskju, ümardades maksude, riigilõivude, keskkonnatasude ja toetuste kroonimäärad eurodesse elanikele soodsamas suunas.
- Eurole ülemineku kulutused katavad turuosajalised üldjuhul ise.

**LISA 1. EESTI MAJANDUSPOLIITILISED EESMÄRGID EUROALA LIIKMENA.
Rahandusministri ja Eesti Panga presidendi kiri Euroopa Komisjonile,
eurorühmale ja ECOFINile**

Tallinn, 3. juuni 2010

Hr Jean-Claude Juncker,
eurorühma president

Pri Elena Salgado Méndez,
ECOFINI nõukogu president

Hr Olli Rehn,
Euroopa Komisjoni majandus- ja rahandusvolinik

Lp kolleegid

Eurole üleminek on olnud pikka aega üks Eesti peaesmärke ning Euroopa Ühenduse asutamislepingust tuleneva jätkusuutliku lähenemise ja makromajanduspoliitika ankur. Eesti on valuetakomitee süsteemi järjekindla majanduspoliitilise raamistiku osana järginud juba peaaegu kaks aastakümnet. Seda arvesse võttes oli meil hea meel Euroopa Komisjoni positiivse arvamuse üle 2010. aasta lähenemisaruandes.

Eesti väike ja avatud majandus tegi 2008. ja 2009. aastal üleilmse finantskriisi tõttu läbi tähelepanuväärse kohandumise. Nüüdseks on majanduslanguse põhi läbitud ning 2010. aastaks ootame 1% kogutoodangu kasvu. 2011. aastal kiireneb kasv kuni 4%ni. Sellele vaatamata mõistame, et rahuloluks pole veel põhjust. Praegune väljakutseterohke globaalne majanduskeskkond nõuab otsustavaid majanduspoliitilisi samme ka 2010. aastal ja edaspidi.

Eesti ametivõimud on täielikult teadlikud sellest, et eurole üleminek eeldab kohustust viia ellu stabiilset ja tugevat majanduspoliitikat. Täpsemalt kavatseme komisjoni ja Euroopa Keskpanga lähenemishinnangutes esitatud võtmeteemasid käsitleda ja poliitikasoovitusi ellu viia järgmiselt.

Eesti ametivõimude ühine eesmärk on tagada keskmises perspektiivis jätkusuutlikku majanduse ja tööhõive kasvu soodustavad ning tasakaalustatud makromajanduslikud tingimused, sealhulgas hinnastabiilsust loov majanduskeskkond. Meie poliitika toetab tootlike ressursside liikumist suure lisandväärtusega majandusharudesse, mis on jätkusuutliku arengu ja lähenemise üks eeltingimusi.

Selle eesmärgi saavutamise nimel on Eesti ametivõimud jätkuvalt pühendunud kolmeosalisele raamistikule, mis koosneb I) eelarve jätkuvast konsolideerimisest, II) struktuurireformide elluviimisest ja III) finantssektori poliitika edasisest tugevdamisest. Nimetatud raamistik on ühtlasi nurgakiviks 20. mail 2010 vastu võetud keskmise perioodi eelarvestrateegiale aastateks 2011–2014 ja EL2020 raames vastu võetavale järgmisele riiklikule reformikavale, ning on kooskõlas Eesti uuendatud konvergentsiprogrammiga.

Eelarvepoliitika

Eesti eelarvepoliitika on rangelt suunatud nominaalse eelarveülejäägi saavutamisele aastaks 2013 ja struktuurse ülejäägi saavutamisele aastaks 2012, mis on kooskõlas konvergenstsi programmis aastateks 2010–2013 võetud kohustustega. Struktuurne tasakaal paraneb 2011.–2013. aastal 0,5–1% SKPst aastas. Vajaduse korral oleme valmis makromajandusliku stabiilsuse ja eelarve konsolideerimise tagamiseks kasutusele võtma lisameetmeid.

Eelarvekulude kogumaht hoitakse aastatel 2011 (v.a riigipoolsete maksete jätkamine teise pensionisamba fondidesse ja ELi vahendite kasutamine) ja 2012 muutumatuna. Riigieelarve tegevuskulud jäävad tänasele tasemele kogu eelarvestrateegia perioodiks. Oleme juba rakendanud peaaegu kõik 2010. aastaks kavandatud eelarve konsolideerimise meetmed, sealhulgas elektri ja kütuste aktsiisimaksude tõus. Kulude poolel võimendab tegevuskulude külmutamine 2009. aasta suurte kärpe-meetmete pikaajalist mõju (kokku ulatusid need 2009. a 9%ni SKPst). Riigi rahaliste vahendite kasutamist tõhustatakse 2010. aastal algatatud avalike teenuste konsolideerimise initsiatiiviga veelgi.

Eesti on eelarvepoliitika pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks juba palju ära teinud. Seda kinnitab ka komisjoni hiljutine jätkusuutlikkuse aruanne. Et avalike teenuste kvaliteeti veelgi tõsta ja eelarve pikaajalist jätkusuutlikkust parandada, plaanime aastatel 2011 ja 2012 I) suurendada sotsiaalkaitse-süsteemide tõhusust, rakendades sealhulgas enam sihtotstarbelisi meetmeid; II) vaadata üle eripensionide süsteemi ning III) käivitada tervisekindlustuse rahastamisallikate ja kolmesambalise pensionisüsteemi riiklikult rahastatud komponendi analüüsi. Parlament kinnitas 2010. aasta aprillis pensionisüsteemi muudatused, mille kohaselt tõuseb kohustuslik pensioniiga järk-järgult 65 aastani.

Kooskõlas Euroopa Nõukogu arvamusega Eesti konvergenstsi programmi kohta tugevdame keskmise perioodi eelarveraamistikku. Eesti eelarve planeerimise süsteem ja iga-aastased riigieelarved põhinevad libiseval nelja-aastaselt strateegial, mis koosneb ühelt poolt üldistest makromajanduslikest eelarvesihtidest (sealhulgas eesmärgiks seatud eelarvepositsioon ja nominaalsed kulutasemed) ja teiselt poolt ministeeriumide strateegilistes plaanides esitatud tegevuskavade maksumusest. Arendame strateegilist eelarveplaneerimist edasi, sealhulgas kehtestame keskmiseks perioodiks siduvad eelarvesihid. Samuti tugevdame strateegiliste eesmärkide täitmise jälgimise ja neist aru andmise süsteemi ning suurendame eelarveraamistiku paindlikkust, vähendades jäikust kulude poolel.

Struktuurireformid

Struktuurireformide eesmärk on soodustada konkurentsivõimet ning jätkusuutlikku, laiapõhjalist ja inflatsiooniturvet majanduskasvu, mis tugineb kõrge lisandväärtusega sektoritele. Struktuurireformide tegevuskava eesmärk on toetada avatud majanduse põhimõtteid, soodsat ärikliimat ja turu paindlikkust, muu hulgas I) parandades veelgi meie suhteliselt paindliku tööturu toimimist, II) tagades toodete ja teenuste turgude tõhusa toimimise ning III) toetades investeerimist teadus- ja arendustegevusse ning haridusse.

2009. aasta keskel töölepingu seadusesse tehtud muudatused suurendasid tööturu paindlikkust märkimisväärselt. Ametivõimud jätkavad töökohtade loomise ja töötuse vähendamise toetamist sihipärase aktiivse tööturupoliitika kaudu, sealhulgas töötasude kaasrahastamist väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes, stardiabi andmist väikeettevõtjatele, töökohal toimuva koolituse toetamist ning töötutele koolituse ja ümberõppe võimaluste pakkumist.

Tööjõu nõudluse ja pakkumise jätkusuutlikkust toetatakse avaliku sektori palkade range kontrolli all hoidmisega paralleelselt tegevuskulude kogumahu nominaalse külmutamisega ning 2010. aastal algatatud avaliku sektori palgapoliitika ülevaatamisega. Lisaks jätkavad ametivõimud maksukoormuse nihutamist otseselt kaudsetele maksudele. Ootame, et need meetmed soodustavad paindlikke turustruktuure ning toovad kaasa töötuse vähenemist ja püsivat tööhõive määra kasvu. Vastavad eesmärgid täpsustatakse riiklikus reformikavas kooskõlas EL2020 raamistikuga.

Avatud ja paindlikud toodete, teenuste ja tootmistegurite turud on olulised, et saavutada konkurentsivõime püsiv tõus ning suuremat lisandväärtust loov majandus. Toodete ja teenuste turu konkurentsi tugevdab I) konkurentsireeglite range rakendamine, II) madal sisenemiskulu ettevõtete jaoks, III) peaaegu kõigi avalike teenuste pakkumine Internetis ja IV) paindlike palgakujundusmehhanismide tagamine. Arvestades, et Eesti turud juba on peaaegu täielikult avatud, oli jaelektrituru avamine (jaetarbijatele aastaks 2013) ja Eesti elektrijaotusvõrgu jätkuv füüsiline integreerimine Põhjamaade turgudega üks 2010. aasta olulisematest sammudest.

Valitsus on algatanud juba ka rea meetmeid teadus- ja arendustegevuse toetamiseks. Teadus- ja arendustegevuse kulutused saavutavad 2010. aastal 1,44% taseme SKPst ning EL2020 raamistikust lähtuvalt on eesmärgiks saavutada 3% tase. Valitsus jätkab ja tugevdab mitmeid teadus- ja arendustegevuse toetamise algatusi ettevõtete tasandil, sealhulgas ELi vahenditest. Lisaks on valitsus märkimisväärselt suurendanud ettevõtete rakendusuuringutele, tootearendusele ja innovatsioonile suunatud toetusi (viimase viie aasta jooksul üle kümne korra, s.o enam kui 0,7%ni SKPst).

Eesti haridussüsteem on saanud rahvusvahelises võrdluses suhteliselt kõrgeid hindeid. Kõrgharidusega inimeste arvu suurendamine ja kutsehariduse võimaluste täiustamine vähendab tulevikus struktuurset oskuste ja turu vajaduste ebakõla ning suurendab tööjõu tootlikkust. Vastavad eesmärgid esitatakse meie riiklikus reformikavas. Avalikud eraldised haridusse kasvasid 2010. aasta eelarves enam kui 10% ja jäävad ka tulevastel aastatel prioriteediks.

Avalikke investeeringuid on kasutatud ka muude kasvu takistavate kitsaskohtade vähendamiseks ja tootmistegurite mobiilsuse tõstmiseks, kasutades sealjuures märkimisväärselt ELi struktuurifondide vahendeid. Aastal 2011 kasvavad avalikud investeeringud plaanide kohaselt ligi 5–6%ni SKPst ning jäävad edaspidi samale tasemele. Kuigi valdav osa avalikest investeeringutest suunatakse teedevõrgustiku uuendamisse, moodustab tervishoiu, hariduse, teadus- ja arendustegevuse ning IT infrastruktuuri investeeringute maht täna kokku umbes 45% avalikest investeeringutest.

Finantssektori poliitika

Finantssektori poliitika eesmärk on tagada finantsstabiilsus ja vältida võimalike ohtude teket, sealhulgas ülemäärane laenukasv tulevikus.

Võimalike riskide leevendamiseks kasutatav peamine poliitikavahend on Eesti ametivõimude valmisolek rakendada Baseli raamistiku I samba alusel karmimaid nõudeid juhul, kui finantssektoris (sh laenuturul) peaks tekkima tasakaalustamatus. Kapitali adekvaatsuse nõue on Eestis kõrgem, kui Baseli raamistik ette näeb, ning ka riskikaale tõsteti 2006. aastal. Lisaks plaanivad ametivõimud konkreetsete võimalike ohtude paremaks vältimiseks kasutada Baseli raamistiku II samba võimalusi.

Arvestades välispankade filiaalide ja tütarettevõtete suurt osakaalu Eestis, on väga oluline tõhus piiriülene koostöö. Koostöö tugevdamisel ja finantsstabiilsuse edendamisel mängivad tähtsat rolli ELi algatused finantssektori ohtude vähendamiseks ning järelevalve ja kriiside lahendamise raamistiku parandamiseks. Piirülest järelevalvekolleegiumide roll ongi igapäevases järelevalvetöös juba kasvanud. Koostööd tugevdab veelgi piirülest stabiilsusgruppide, Euroopa järelevalveasutuste ja Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu (ESRB) loomine.

Lisaks kasutame vajadusel regulatiivseid meetmeid ja muid vahendeid, sealhulgas maksu- poliitika meetmeid, et I) vähendada stiimuleid ülemäärase riskiga laenamiseks; II) tagada, et pangad rakendavad veel hoolikamat krediidiriski hindamist; ning III) soodustada tasakaalustatud säästmiskalduvust.

Lugupidamisega

Jürgen Ligi
rahandusminister

Andres Lipstok
Eesti Panga president

LISA 2. EESTI PANGA TULEVANE ROLL EUROSÜSTEEMI LIIKMENA

Kui Eesti võtab kasutusele euro, saab Eestist Euroopa majandus- ja rahaliidu (EMU) täieõiguslik¹¹ liige ja Eesti Pangast eurosüsteemi liige. Täna on Eesti Pank Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) liige. EKPSi moodustavad Euroopa Keskpank (EKP) ja kõikide Euroopa Liidu riikide keskpangad vaatamata sellele, kas nad on euro kasutusele võtnud või mitte. Eurosüsteemi kuuluvad EKP ja nende riikide keskpangad, kes on euro kasutusele võtnud.

Eurosüsteemiga ühinemisel hakkab Eesti Panga president lisaks Euroopa Keskpanga üldnõukogu istungitele osa võtma Euroopa Keskpanga nõukogu¹² istungitest, osaledes seega ka euroala rahapoliitika kujundamisel. 13. juulist 2010 kuni 1. jaanuarini 2011 osaleb Eesti Panga president EKP nõukogu kohtumistel vaatljana. Eesti Pank on esindatud Euroopa Keskpanga komiteedes ja töögruppides, mis kogunevad Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) koosseisus ning alates 13. juulist vaatljana ka komiteedes ja töögruppides, mis kogunevad eurosüsteemi koosseisus.

Eurosüsteemi keskpankade funktsioonid ja tööjaotuse määratleb EKPSi ja Euroopa Keskpanga põhikiri. Eurosüsteemi tegevusraamistiku alus on detsentraliseerituse põhimõte. Riikide keskpangad täidavad peaaegu kõiki eurosüsteemi operatsioonilisi ülesandeid:

- rahapoliitiliste operatsioonide teostamine
- valuutareservide haldamine
- maksesüsteemide käigushoidmine ja järelevaatamine
- pangatähtede emiteerimine koostöös EKPga
- EKP abistamine statistika kogumisel

Eesti Panga kui Eesti keskpanga ülesandeks jääb kuni euroalaga ühinemiseni riikliku raha- ja vahetuskursipoliitika elluviimine, aga ka finantsüsteemi ettevalmistamine ühtseks rahapoliitikaks ja euro käibelevõtuks. Euroala liikmeks saamine toob kaasa suuremaid muutusi rahapoliitika ja euroala majandusanalüüsi, reservihalduse ja valuutaoperatsioonide, statistika ning sularaha ja maksesüsteemide vallas. Enam-vähem senisel kujul jätkub kõigi nende keskpanga funktsioonide täitmine, mis pole otseselt seotud ühise rahapoliitika teostamisega, näiteks Eesti majanduse seire ja analüüs, majandusprognoosi koostamine, ametlike välisreservide haldamine, finantsstabiilsuse tagamine, rahvusvaheline koostöö väljaspool Euroopa Liitu (nt IMFi ja BISiga) ja palju muud.

Rahapoliitika ja majandusanalüüs

Euroala rahapoliitikas järgitakse **keskse otsustamise ning hajutatud teostamise** põhimõtet. Kõik rahapoliitika küsimused ning EKPSi ülesannete täitmiseks vajalike reeglite kehtestamine ja otsuste vastuvõtmine kuuluvad EKP nõukogu pädevusse. Rahapoliitilise raamistiku kujundamisel ja rahapoliitika eesmärkide määratlemisel teeb EKP nõukogu koostööd liikmesriikide keskpanka-

¹¹ Praegu on Eesti Pank EMU piiratud õigustega liige.

¹² EKP nõukogu koosneb EKP juhatuse liikmetest ja euroala riikide keskpankade presidentidest.

dega. Koostöö toimub arvukates komiteedes ja rakkerühmades nii eurosüsteemi kui ka EKPSi formaadis, kus kõik olulised otsused eelnevalt läbi arutatakse. EKP juhatuse ülesanne on korraldada EKP nõukogu otsuste rakendamist riikide keskpankade kaudu.

Praegu eurosüsteemis kasutatavatest rahapoliitikavahenditest on olulisemad kommertsbankadele lühiajaliste laenude andmiseks regulaarselt korraldatavad **repoonsjonid ja kohustuslike reservide süsteem**. Tuginedes EKP ja komiteede koostöös valminud materjalidele, määrab EKP nõukogu konkreetse inflatsioonieesmärgi ning selle saavutamiseks vajalikud rahapoliitilised intressimäärad. Rahapoliitiline põhieesmärk on praegu sätestatud inflatsioonimäär, mis on keskmises perspektiivis 2% lähedal, kuid siiski alla selle. Tähtsaim rahapoliitiline intressimäär on EKP põhi-refinantseerimisoperatsioonidele kohaldatav intressimäär. Selle viimane väärtus augustis 2010 oli 1,00%.

Igapäevast rahapoliitikat viiakse ellu EKP ja eurosüsteemi keskpankade koostöös.

Näiteks kehtestab kohustuslike reservide määra ja regulaarsete refinantseerimisoperatsioonide mahu ehk eurosüsteemi kommertsbankadele antavate lühiajaliste laenude kogusuuruse EKP nõukogu, ent rahapoliitiliste tehingute vahendamine on liikmesriikide keskpankade ülesanne. Kommertsbankade kohustuslikud reservid paiknevad euroala liikmesriikide keskpankades avatud kontodel. Ka laenuandmine kommertsbankadele toimub eurosüsteemi keskpankade vahendusel – konkreetse refinantseerimisoperatsiooni ehk sisuliselt laenutehingu sõlmimise juures on kommertsbank partneriks üldjuhul euroala liikmesriigi keskpank, mitte EKP.

Eurosüsteemi rahapoliitilise põhieesmärgi saavutamine ei ole mõeldav ilma euroala majandusarengu seire, analüüsi ja prognoosimiseta.

EKP nõukogu langetab intressiotsused euroala majanduse ja rahapakkumise tervikliku analüüsi tulemusena. Analüütiline töö jaguneb kahe suure valdkonna vahel. Ühest küljest jälgivad nii EKP kui ka euroala liikmesriikide keskpangad euroala majandust üldiselt – vaadeldakse näiteks kogunõudlust, finantsturgude intressitaset ja likviidsust, kapitali- ja tööturul valitsevaid tingimusi, euro vahetuskursi muutusi ja maailmamajanduse üldist arengut. Väga oluline teema on euroala riikide eelarvepoliitika. Majandusanalüüsi tulemusena valmib hinnang lühemas ja keskmises vaates ees ootavatele inflatsioonimuutustele. Teisest küljest jälgitakse rahapakkumise ja krediidi koondnäitajaid ning nende pikaajegsemat mõju inflatsioonile.

Kõik see toimub EKP ja euroala riikide keskpankade tihedas koostöös. Euroala riigi keskpanga suutlikkus oma seisukohti veenvalt esitada ning otsustele eelnevatel aruteludel tõhusalt kaasa rääkida eeldab ulatuslikku „kodutööd“.

Reservihaldus ja välisvaluutaoperatsioonid

Välisreservide haldamine eurosüsteemis jaguneb kaheks. Iga euroala liikmesriigi keskpank teeb **sissemakse EKP põhikapitali ja välisreservidesse**. Neid reserve kasutatakse vajaduse korral valuutaturu interventsioonideks, mis toimuvad kas ainult EKP osalemisel, kõigi euroala riikide kesk-

pankade osavõtul või mõne kombineeritud variandina. EKP ise oma reservide investeerimisega ei tegele, vaid seda teevad liikmesriikide keskpangad. EKP reservid jagatakse haldamiseks liikmesriikide keskpankade vahel nn kapitalivõtme¹³ järgi. Investeerimisest saadav tulu läheb EKP-le; liikmesriigid osalevad EKP kasumi jagamisel ja vajaduse korral suurendavad EKP kapitali.

Lisaks EKP reservidele haldab iga eurosüsteemi kuuluv keskpank iseseisvalt **oma riigi ametlike välisreserve**. Liikmesriigi ametlike reservide haldamiseks ei ole kehtestatud ühtseid reegleid. Eurosüsteemis on nende reservide funktsiooniks tagada vajaduse korral lisissemakse EKP reservidesse. Keskpanga reservidel on aga ka palju laiem roll. Nimelt on liikmesriikide keskpangad, kaasa arvatud Eesti Pank, iseseisvad juriidilised isikud oma varade ja kohustustega, mistõttu peab neil olema piisav kapitalipuhver erakorraliste kahjude katteks. Piisavat kapitalipuhvrit on Eesti Pangale vaja ka eurosüsteemi rahapoliitika elluviimisega otseselt mitte seotud ülesannete täitmiseks.

Sularaha

Sularaha ringlusse laskmist puudutavad eeskirjad ja reeglid kehtestab EKP nõukogu, konsulteerides eelnevalt liikmesriikide keskpankadega. **Sularaharingluse igapäevane korraldamine on eurosüsteemi keskpankade ülesanne** ning euro sularaha läheb ringlusse (kommertspankade vahendusel) liikmesriikide keskpankadest, mitte EKPst. Seetõttu ei ole ka ringluses olev euro sularaha mitte EKP, vaid liikmesriikide keskpankade kohustus ning on arvel liikmesriikide keskpankade bilanssides.

Maksesüsteemid

Eurosüsteemi üks põhiülesanne on edendada maksesüsteemide tõrgeteta toimimist. Seda ülesannet täidavad liikmesriikide keskpangad kolmel viisil: arveldussüsteemide haldurina, valdkonna poliitika kujundajana ja arveldussüsteemide järelevaatajana. Eesti Pank jätkab arveldussüsteemide halduri ülesannete täitmist. Eurosüsteemi liikmena hakkab Eesti Pank rohkem osalema maksesüsteemide poliitika väljatöötamises, sealhulgas EKPSi standardite ja juhendite ning Euroopa Keskpanga õigusaktide koostamises. Kolmandaks täidab Eesti Pank nii täna kui ka tulevikus maksesüsteemide järelevaataja rolli, hinnates maksesüsteemide vastavust kehtestatud standarditele.

¹³ Kapitalivõti – kooskõlas EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokolliga artikliga 29 kaalutakse ELi riikide keskpankade osa EKP kapitali märkimisel, arvestades võrdselt vastavate liikmesriikide osa Euroopa Liidu elanikkonnas ja SKPs, mille teatab EKP-le Euroopa Komisjon. Osakaalu korrigeeritakse iga viie aasta järel või uue liikmesriigi ühinedes Euroopa Liiduga. Sellest tulenevalt toimus 1. jaanuaril 2009 iga viie aasta järel ette nähtud EKP kapitali märkimise aluse korrigeerimine Euroopa Komisjoni esitatud andmete põhjal. EKP märgitud kapitali kogusumma moodustas 2009. aasta 1. jaanuaril 5 760 652 402,58 eurot. Eesti osakaal selles oli 0,1790%. Üksteist euroalavälist liikmesriiki peavad tasuma miinimumosa enda märgitud kapitalist (praegu 7%) panusena EKP tegevuskuludesse. Vt ka http://www.ecb.int/press/pr/date/2009/html/pr090101_1.en.html.

Statistikategevus

Eurosüsteem vajab oma põhiülesannete täitmiseks üksikasjalikku teavet euroala majanduse ja finantssüsteemi kohta. Andmete kogumisel, töötlemisel, analüüsil, avaldamisel ja meetodika-tegevusel kehtiv ülesannete jaotus EKP ja liikmesriikide keskpankade vahel sarnaneb sellega, mis kehtib rahapoliitika vallas. EKP nõukogu kinnitab selleks tööks vajalikud standardiseeritud statistikanõuded ja statistika edastustähtajad, olles eelnevalt konsulteerinud liikmesriikide keskpankadega. Statistiliste andmete igapäevase kogumise ja töötlemisega ning statistikaväljundite koostamisega tegelevad aga keskpangad.

Riikide keskpangad osalevad euroala statistika koostamisel, kogudes siseriiklikelt krediidiasutustelt, teistelt finantsasutustelt ja äriühingutelt ning ka riigiasutustelt statistilist teavet järgmistes valdkondades: 1) raha-, pangandus- ja finantsturud, 2) maksebilansistatistika ja eurosüsteemi rahvusvahelised reservid, 3) finantseerimiskontod. Samuti vahendab Eesti Pank Euroopa Keskpanka Eesti üldist majandus- ja riigirahandusstatistikat koos kommentaariga ning osaleb riigiüleste statistikaandmebaaside võrgustike töös. Pärast Eesti ühinemist euroalaga kasvavad Eesti Panga tööülesanded statistika vallas, kuna ühisrahasüsteemis nõutakse euroala keskpankadelt üksikasjalikumalt statistikat kui euroalavälistelt keskpankadelt.

Keskpanga varad ja kohustused pärast eurole üleminekut

Eesti Pank ja teiste euroala riikide keskpangad on ka pärast euro kasutuselevõttu sõltumatud ja iseseisvad keskpangad oma varade ja kohustustega. Praeguste hinnangute kohaselt ei muutu eurosüsteemiga ühinedes Eesti Panga bilansimaht oluliselt, küll aga muutub mõnevõrra varade ja kohustuste struktuur.

Eesti Panga bilansi **kohustuste poolel** toimub pärast euroalaga ühinemist kaks suuremat muutust. Esiteks, sularahaemissioon, mis on bilansis kirjas keskpanga kohustusena, kasvab. Tehniliselt on sularahaemissiooniga seotud kohustuse kirje bilansis alates euroalaga liitumisest arvestuslik suurus ehk hinnang Eesti osale kogu piirkonnas käibele lastud sularahakogusest. See hinnang saadakse meie EKP põhikapitalis oleva kapitaliosaluse alusel ning on määratud sise-majanduse koguprodukti ja rahvaarvuga. Teiste euroala riikidega võrreldes on Eestis tegelikult sularaha käibes suhteliselt vähe ning seetõttu hakkab arvestuslik sularaha hulk olema bilansis tegelikust märksa suurem. Nii nagu praegu kroonid, jäävad tulevikus Eestis ringluses olevad eurod Eesti Panga kohustuseks, mis on vaja saja protsendi ulatuses katta Eesti Panga varadega.

Teiseks väheneb pärast euro kasutuselevõttu EKP reeglite kohaselt Eesti pankade kohustusliku reservi nõue – kohustusliku reservi määr langeb praegusest 15%lt 2%le.¹⁴ Selle tulemusena liiguvad kommertsbankade vahendid tagasi kommertsbankade käsutusse ning samavõrra väheneb Eesti Panga bilansis kohustuste ja varade maht.

¹⁴ Keskpangas hoitava reservi tegelik vähenemine on siiski väiksem, sest ligi pool kohustuslikust reservist on pankadel lubatud täita kõrgekvaliteediliste likviidsete välisvaradega.

Varade poolel toob euroalaga ühinemine kaasa kolm olulisemat muutust. Esiteks suureneb Eesti Panga osalus EKPs ning kantakse üle osa reservidest. Teiseks kahanevad kohustusliku reservi nõude vähenemise tõttu ka Eesti Panga finantsvarad. Kolmandaks kaetakse tegeliku käibesse lastud ja arvestuslikult bilansi kohustuste poolel oleva sularaha koguse vahe nõudega eurosüsteemi vastu.

Pärast euro kasutuselevõttu hakkab järk-järgult muutuma Eesti Panga varade struktuur. Kui krooni emissioon peab olema valuutakomitee reeglite kohaselt tagatud ainult välisvaradega, siis euro emissioon võib olla tagatud nii kodu- kui ka välismaiste varadega (nõuetega nii Euroopa Liidu ja liikmesriikide kui ka välisriikide vastu), mis peavad vastama eurosüsteemi ühtsetele nõuetele. Kui praegu on krooni kattevaraks suurte tööstusriikide (USA ja euroala) valitsuste võlakirjad, siis euroalal võivad (euro) kattevaraks lisaks võlakirjadele olla ka teistsugused finantsvarad, nagu näiteks laenud kommertspankadele.

Kasutatud allikad

1. Eesti eurole ülemineku plaan. 8. versioon. Aprill 2010
http://www.eestipank.info/pub/et/EL/ELiit/euro/eplaan_1.pdf
2. Eesti euroveeb. <http://euro.eesti.ee>
3. Eesti Panga 2009. aasta aruanne.
http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/aastaaruanne/_2009/fullrep.pdf
4. Eesti Pank. Majandusprognoos aastateks 2010–2012. 28. aprill 2010
<http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/prognoos/>
5. Euroopa Keskpank. Lähene misaruanne. Mai 2010
<http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/EKP/convergence/>
6. European Commission. Convergence Report 2010
http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/2010-05-12-convergence_report_2010_en.htm
7. European Commission. Economic Forecast. Kevad 2010
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/forecasts_en.htm
8. Rahandusministeerium. Riigi eelarvestrateegia 2011–2014. 20. mai 2010
<http://www.fin.ee/index.php?id=100927>
9. Rahandusministri ja Eesti Panga presidendi kiri Euroopa Komisjonile, eurorühmale ja ECOFINile. 3. juuni 2010
<http://www.eestipank.ee/pub/et/EL/ELiit/euro/yhiskiri.pdf>